

Innspill til hvordan fremme folkehelse og levekår i samiske områder.

Hvor egnet er den generelle folkehelsepolitikken for å fremme helse i den samiske befolkningen, og hvilke tilpasninger trengs?

Det er i mange samiske samfunn enda veldig tabubelagt og stigmatiserende å snakke om sykdom og spesielt psykisk sykdom/utfordringer. Det samiske språket og den samiske kulturen har ikke mange ord som beskriver psykisk uhelse, samt at det ikke er en kommunikasjonsstil som er direkte. Vi er ikke vant til å snakke direkte om hvordan vi føler oss. Saminor 2 undersøkelsen avdekket mye av dette, men det har ikke blitt iverksatt tiltak for å for eksempel. Forebygge vold og overgrep i samiske områder, få ned antall selvmord i samme områder og for å få økt åpenhet i samiske samfunn.

I samiske samfunn står storfamilien sterkt på både godt og vondt. På den positive siden så er storfamilien er ressurs hvor man får støtte og hjelp fra storfamilien og fellesskapet det gir. På den negative siden kan det være vanskelig å be om hjelp/ stå fram som overgripsoffer etc./stå alene som et individ som følge av storfamilien og dens meninger om din sak. For eksempel så vil det ramme hele storfamilien om det blir en intern overgrepssak innad i familien, og da kan offeret risikere å bli ekskludert. Eller det kan ramme hele familien og bringe «skam» over den om noen i familien er psykisk syk. Da kan familien velge å håndtere situasjonen selv, noe som igjen kan medføre at offentlig helsehjelp kommer for sent inn i bildet for å kunne hjelpe. For eksempel ved selvmord, psykoser etc. Her må det inn med forebyggende tiltak tilpasset den samiske kulturen.

Hva kan regjeringen bidra med for å fremme folkehelse og levekår i samiske områder?

Det er behov for lavterskeltilbud innen psykiskhelsetjenester og rus i samtlige samiske kommuner. Disse bør driftes av samer for samer for å sikre kulturforståelse og språk. Tenker det er viktig at det kommer med konkrete tiltak som binder midler til å etablere og å drifte lavterskeltilbud kommunalt, samt å utdanne samiske terapeuter innenfor eksempel. Vold i nære relasjoner.

Kampanjer med informasjon om psykisk uhelse, selvmordsforebygging og åpenhet om at alle har en psykisk helse på samisk og norsk nasjonalt.

Det er også etter min mening viktig å få med et konkret tiltak om at det SKAL finnes et krisesentertilbud for og av samer. Slik det er nå så må for eksempel kvinner fra Kautokeino kommune reise til Hammerfest om det er behov for krisesenter hjelp. Der er det få som snakker samisk og som har forståelse for den samiske kulturen.

Hva er spesielle folkehelse- og levekårsutfordringer i samiske områder?

I samiske områder kan det sees like folkehelseutfordringer som hos andre urfolk i andre deler av verden (fedme, diabetes, psykisk uhelse og høyt alkoholforbruk). Mye av dette kommer som en følge av i Norge fornorskningspolitikken som ble ført av staten i over 100 år. Dette har satt spor som gir følger gjennom generasjoner og trolig har ført til at den samiske befolkningen har andre behov enn majoritetsbefolkningen i møte med helsetjenester etc. Det sees ofte at traumer går fra generasjon til generasjon for eksempel så kan effekten av at en mor har bodd på et internat være at hun aldri selv har lært å vise nærhet og ikke klarer å videreføre dette til sitt barn som igjen ikke klarer å vise nærhet igjen når hun selv blir mor.

Hvilke positive ressurser i samisk kultur og samfunnsliv kan styrkes på måter som gir god helse?

I den samiske kulturen står religion enda veldig sterkt, samt det kulturelle som kunst, joik og teater. Dette bør styrkes i form av midler via Statsbudsjett direkte til for eksempel Beaiváš samisk nasjonalteater.

Videre bør det settes av øremerkede midler til utdanning av samiske terapeuter og samisk helsepersonell med et mål om å etablere en samisk helsetjeneste for og av den samiske pasient. Det vil si et individuelt tilpasset tilbud med egne overføringer fra statsbudsjettet slik at det ikke blir en salderingspost for Helse Nord for eksempel. Her kan det hentes inspirasjon fra Alaska og hvordan de har valgt å drifte helsetjenesten der.